

Potravinová bezpečnost a udržitelnost podľa EHSV

29. 10. 2021

V médiách sa často objavujú správy o priebehu rokovaní Európskeho parlamentu. Informácií o jeho poradnom orgáne, teda o Európskom hospodárskom a sociálnom výbore je menej. Aktuálne informácie sú zverejňované v časopise AGRObase, ale aj v tlačенých týždenníkoch či mesačníkoch. Dnes by som Vás rada informovala o jednom z významných stanovísk, ktoré sa týka potravín a bolo prijaté na októbrovom plenárnom zasadnutí.

Posledné roky sme sa zaoberali cenami potravín a snažili sme sa nastaviť pravidlá spravodlivého rozdelenia zisku v dodávateľskom reťazci. Je zrejmé, že členské štáty, ktoré pristúpili po roku 2004 majú inú „štartovaciu“ čiaru a absenciou vlastných obchodných sietí sa stávajú závislými na iných distribútoroch a predajcoch potravín. Ceny potravín sú dlhodobo nízke, sú potraviny, ktoré sú predávané za ceny pod výrobnými nákladmi a je evidentné, že takto systém nemôže fungovať donekonečna. Na druhej strane sa zvyšuje množstvo potravín, s ktorými sa plytvá a denne sú v rámci celej EÚ tony potravín, ktoré končia v odpade. Stráca sa úcta nielen k potravinám, ale aj k tým, ktorí ich zabezpečujú, a to od tých, ktorí zakladajú úrodu, chovajú zvieratá, až po tých, ktorí ich vyrábajú a balia. Stále nám „pandémia COVID-19“ dýcha na krk a systém výroby a samotnej dodávky potravín nie je tak bezpečný, ako si mnohí myslia. Príkladom sú kybernetické útoky na bitúanky v Nemecku, či negatívny vplyv prírodných katastrof, zatvorenie hraníc z dôvodu pandémie, či havárie dopravných lodí, ktoré neumožnili prepravu tovarov cez prieliv. Toto boli východzie informácie pre prípravu stanoviska zamareného na potravinovú bezpečnosť.

Európsky hospodársky a sociálny výbor poukazuje na krehkosť systému dodávky potravín a nedostatočné zabezpečenie potravín pre obyvateľov EÚ. Je potrebné zamerať sa viac na domácich, regionálnych, lokálnych dodávateľov potravín, aby sme dokázali našim občanom aj v tých najzložitejších obdobiach zabezpečiť dostatok potravín. Pri príprave stanoviska pracovala študijná skupina v zložení: spravodajca Klaas Johan OSINGA (NL – III) a členovia Marc DECOSTER (BE – III), Jarmila DUBRAVSKÁ (CZ – III), Bohumír DUFEK (CZ – II), Sandro MASCIA (IT – I), Maria NIKOLOPOULOU (ES – II), Decebal-Ştefăniţă PADURE (RO – I), Arnold PUECH D'ALISSAC (FR – I). Zasadnutie viedla predsedníčka Dorota GARDIAS (PL – II). Zo stanoviska vyberáme predkladané závery a odporúčania.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV navrhuje, aby byla definice otevřené strategické autonomie uplatňovaná na potravinové systémy založena na produkci potravin, pracovní síle a spravedlivém obchodu, přičemž hlavním cílem je zajistit pro všechny občany EU potravinové zabezpečení a udržitelnost prostřednictvím spravedlivých, zdravých, udržitelných a odolných dodávek potravin.

1.2 Zejména by mělo dojít k větší diverzifikaci potravinových systémů v EU, měly by být posíleny pracovní síly v zemědělství, především přilákáním mladých lidí a zajištěním důstojných pracovních podmínek a platů, a obchodní politiky by měly být sladěny s normami EU v oblasti udržitelnosti potravin a s konkurenceschopností.

1.3 Otevřenou strategickou autonomii a udržitelnost potravinových systémů lze nejlépe zaručit vytvořením souboru nástrojů zahrnujícího opatření pro řízení rizik, díky nimž se potravinové řetězce budou moci vypořádat s extrémními situacemi a vnitrostátní a unijní orgány budou moci přijmout okamžitá opatření.

1.4 Nedávné události zapříčiněné pandemií COVID-19, extrémní povětrnostní události v důsledku narušení klimatu a kybernetické útoky ukazují, že je třeba zlepšit odolnost a udržitelnost našich potravinových systémů. Evropská komise v rámci strategie „Od zemědělců ke spotřebitelům“ vytváří pohotovostní plán EU pro dodávky potravin a potravinové zabezpečení a související mechanismus EU pro řešení potravinové krize. To by mělo pomoci zvýšit povědomí o rizicích a zahrnovat identifikaci, posouzení, zmapování a sledování klíčových rizik prostřednictvím zátěžového testování kritických systémů na úrovni EU a členských států a mělo by to rovněž přispět k provádění opatření, která budou řešit existující problémy.

1.5 EU potřebuje systém, který zabrání tomu, aby se události, jako jsou výpadky elektrického proudu a sítí nebo kybernetické útoky, kvůli vzájemným závislostem rozšířily a vymkly kontrole. Například pro situace, kdy na město musí být na několik týdnů uvaleno omezení volného pohybu osob, výpadek elektrického proudu trvá několik dní nebo je proti potravinářské společnosti nebo maloobchodníkovi s potravinami veden kybernetický útok.

1.6 Za účelem zlepšení mechanismů řešení problémů je třeba rozvinout stávající potravinové systémy a současně potravinové systémy diverzifikovat, včetně obchodních modelů pro farmářské prodejny, městské zemědělství, vertikální zemědělství a obecně přístup spočívající v pokrývání místních potřeb z lokálních zdrojů. Pro dosažení tohoto cíle bude nutné, aby zemědělci a pěstitelé širěji uplatňovali výzkum a inovace. Tento přístup by měl také minimalizovat rizika vzniku oblastí s problematickou dostupností potravin a specializace produkce. Zároveň by měly být posíleny výhody efektivního distribučního systému ze zemědělských podniků ke zpracování a na trhy.

1.7 V zájmu zajištění dlouhodobé produkce zdravých potravin v dostatečném množství a zaručení dostatečné obživy je důležité, aby přírodní zdroje byly užívány udržitelným způsobem, aby byly chráněny půdní a vodní zdroje, abychom pokročili v boji proti změně klimatu a úbytku biologické rozmanitosti a chránili dobré životní podmínky zvířat. EU by rovněž měla posílit místní a regionální produkci, aby se skloubily dobře vyvážená produkce a zpracování potravin a nízká uhlíková stopa.

1.8 Zásadní hospodářskou, sociální i environmentální roli hraje SZP. Měla by stabilizovat trhy během krizí a poskytovat zemědělcům a zpracovatelům záchranou síť a zároveň chránit životní prostředí, klima, pracovní sílu a dobré životní podmínky zvířat. Přispívá rovněž k udržení strategické výrobní kapacity, bezpečnosti potravin a potravinového zabezpečení.

1.9 Zemědělské podniky, úrodná zemědělská půda a voda jsou strategickými aktivy a musejí být v celé EU v náležitě míře chráněny, protože tvoří páteř naší otevřené strategické potravinové autonomie.

1.10 EHSV opakuje své doporučení prozkoumat možnost zřízení víceúrovňové Evropské rady pro politiku v oblasti potravin za účasti mnoha zainteresovaných stran. Tato rada by v kontextu otevřené strategické autonomie mohla mít mimo jiné monitorovací úlohu a pomáhat při hodnocení a předvídání rizik v potravinovém řetězci.

1.11 EU musí zajistit, že hranice zůstanou bezpečně otevřené a že bude nadále možný pohyb pracovní síly a bude fungovat logistika v oblasti produkce a distribuce potravin („zelené pruhy“) jak v rámci EU, tak vůči třetím zemím. To vyžaduje silný mechanismus pro koordinaci mezi členskými státy, Evropskou komisí a třetími zeměmi.

Spracovala: Mgr. Ing. Jarmila Dubravská, PhD., členka EHSV nominovaná AK ČR